

UTBILDNINGS- OCH VERKSAMHETSPLAN FÖR FÖRSKOLEKLASS

Antagen av ledningsgruppen 2013-10-10

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte	3
Fokusområden	3
Lek	4
Lärande	4
Språkutveckling	5
Matematisk utveckling	6
Social utveckling	7
Motorisk utveckling	8
Naturvetenskapligt arbetssätt	9
Hållbar utveckling	10
Referenser	11

Inledning

Förskoleklassen är en frivillig skolform med flera olika syften. Dessa syften finns uttryckta skollagen och i andra kapitlet i Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. I förskoleklassen har man unika möjligheter att tillvarata barnens nyfikenhet och intresse eftersom skolformen inte styrs av några specifika kunskapskrav.

I förskoleklassen i Skurups kommun ska förskollärare, grundskollärare och fritidspedagoger samarbeta kring undervisningen för att kunna möta alla barn på deras nivå. Förskoleklassen är en egen skolform men ingår i skolväsendet och ska därför finnas med i skolans arbete och inte ligga vid sidan om. Fritidshemmet ska samverka med förskoleklassen så att barnen känner att det finns en kontinuitet i dagen.

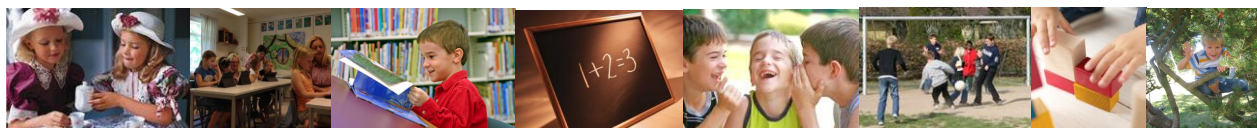
Förskoleklassen beskrivs ofta som en bro mellan förskola och skola. Barnen ska under året i f-klassen bli förberedda för att börja grundskolan. Hos oss innebär detta att barnen gradvis lär känna skolmiljön, vänjer sig vid en mer schemalikhande struktur, mer och mer lär sig att inordna sig i gruppen. I förskoleklassen möts två olika skolformer; förskolan och skolan. Detta innebär att personalen i förskoleklassen är insatt i läroplanen för förskolan och läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. Dagarna är indelade i samling, arbetspass, rast och fri lek.

Syften med planen

Ett av syftena med denna plan är att den ska ge pedagogerna stöd i planering, genomförande och utvärdering av verksamheten. I förskoleklassen fortsätter man förskolans arbete med att lägga grunden för fortsatt utbildning och i det arbetet fungerar planen som ett verktyg för att garantera viss likvärdighet i undervisningen i kommunen. Ett förslag till kartläggningmaterial för utvärdering av verksamheten finns med som bilaga (se bilaga 1). Planen ska vara ett levande dokument och utvärderas varje år och förändras efter behov. Detta ska göras gemensamt av personalen i förskoleklassen.

Ett annat syfte är att planen ska vara en minsta gemensam nämnare mellan förskoleklasserna i Skurups kommun. Vi har plockat ut några specifika förmågor som är avgörande för en positiv framtidsutveckling. Om barnen utvecklar de förmågor vi har fokuserat på, kommer de att få en bra grund och skolgång, vilket är en viktig skyddsfaktor.

Ytterligare ett syfte med planen är att synliggöra undervisningens innehåll och fokus. Rektorer, förvaltningsledning och politiker kan genom denna plan få en bättre inblick i och förståelse för verksamheten i förskoleklassen.

Fokusområden

Vi har valt ett antal fokusområden för att strukturera upp arbetet i förskoleklassen. Inom samtliga fokusområden använder man sig av estetiska uttrycksformer. Barnens kreativitet och initiativförmåga ska tillvaratas, uppmuntras och utvecklas i all verksamhet i förskoleklassen. Leken är den centrala metoden man använder sig av i förskoleklassen för att barnen ska utveckla sina olika förmågor.

I arbetet med identifierandet av de fokusområden vi har med i planen, har vi utgått dels från det personalen har framfört och våra egna föreställningar, dels EUs skrift om nyckelkompetenser för ett livslångt lärande.

Lek

Det finns många olika teorier om lekens betydelse för lärandet, men alla lekteoretiker är överens om att leken är viktig för barns mognad och utveckling (Persson 60). Leken är oerhört viktigt för barns utveckling då de använder sin fantasi och många intellektuella förmågor tränas. Barn måste lära sig att förhålla sig till varandra och de måste få både tid och rum för att leken ska ta fart, därför måste verksamheten erbjuda möjlighet för fri lek. Enligt Weléns kunskapsöversikt om barns lek, ska det finnas vissa element för att det ska kallas lek (citerad i Persson 60). Det innebär att leken ska vara spontan, frivillig, lustbetonad och ej målstyrd (Persson 60). Det har framkommit i en studie att mycket av rollekens egenskaper är direkt överförbara på skolämnen vid exempelvis läs-, skriv- och språkinläring eftersom den bland annat har betydelse för barnens koncentrationsförmåga, urskiljningsförmåga, samarbetsförmåga och flexibilitet (Persson 60). En annan forskare har visat att de sexåringar som har stor erfarenhet av rollekar har ett mer avancerat språk och använder sig av fullständiga och sammansatta uttryck (Persson 60).

Eftersom leken är så viktig i förskoleklassen, är lokalernas utformning och material samt användningen av dessa genomtänkta så att de stimulerar till lek.

Lärande

För att få en bild av vad lärande är och vad som påverkar det måste man titta på olika teorier inom olika vetenskapliga discipliner och integrera dem (Illeris 35). Den danska professorn Knud Illeris definierar lärande så här: "Lärande är varje process som hos levande organismer leder till en varaktig kapacitetsförändring som inte bara beror på glömska, biologisk mognad eller åldrande." (13). Han menar att det är viktigt att ha en bred definition av begreppet eftersom det är omöjligt att upprätthålla gränser mellan vad som är lärande eller till exempel socialisation (Illeris 14). Illeris tar i sin förklaring om vad lärande är upp tre olika dimensioner inom begreppet: innehåll, drivkraft och samspel (41). Han menar att allt lärande involverar dessa tre dimensioner och därför måste man ta dem i beaktande när man planerar, analyserar eller försöker förstå en lärosituation eller ett läroförlopp (Illeris 41).

Genom innehållsdimensionen utvecklas det som den lärande vet, förstår och kan och här ingår det som vi kallar kunskap, förståelse och färdigheter (Illeris 42). Drivkraftsdimensionen handlar om motivation, känslor och vilja, och handlar om att man lyckas samla den mentala energi som krävs för att man ska lära sig något (Illeris 43). Illeris menar att det är osäkerhet, nyfikenhet eller otillfredsställda behov som får oss att söka ny kunskap, öka vår förståelse eller tillägna oss nya färdigheter (43). Samspelsdimensionen handlar om handling, kommunikation och samarbete och bidrar alltså till utvecklandet av personens förmåga att engagera sig och fungera på ett bra sätt i olika former av socialt samspel mellan människor (Illeris 44).

Kännetecknen på att barnen har utvecklat sin förmåga att lära:

- barnen vet att man behöver träna för att lära sig
- barnen vet att minnet går att träna upp och att minnet har en viktig funktion för lärandet
- barnen kan sätta ord på sin utveckling
- barnen vet att man kan lära sig saker på olika sätt

Språkutveckling

För att barn ska få en möjlighet att utveckla sin förmåga att vara med i samhällets demokratiska processer krävs att de har olika språkliga redskap för att tänka, känna och handla på egen hand och tillsammans med andra (Bjar och Liberg 17). Eftersom barnen kommer till förskoleklassen med helt olika kulturell bakgrund, har de också olika erfarenheter av språk med sig (Bjar och Liberg 17). Arbetet i förskoleklassen innebär att man måste möta och bemöta alla dessa barn och stödja deras språkutveckling på bästa möjliga sätt, därför är det viktigt att barnen möter en miljö med ett rikt språk.

Språket är centralt för människan och vi kommunicerar, lär och skapar mening med hjälp av språket (Bjar och Liberg 18). Därför är utvecklingen av språket en central uppgift i förskoleklassen. Det är också så att barnens uppfattning om sig själv växer fram ur de språkliga sammanhang där de ingår och de relationer de har till varandra (Bjar och Liberg 20). Lärandet stöds också av att barnen får använda språket i flera olika sammanhang och i möten med olika ämnen (Bjar och Liberg 21). Därför bygger mycket av arbetet i förskoleklassen på högläsning och gemensamma upplevelser som man samtalar om. Mycket av tiden läggs också på att göra olika språklekar där man tränar barnens fonologiska medvetenhet för att underlätta kommande läsinläring.

Kännetecknen på att barnen har utvecklat sin språkliga förmåga:

- barnen kan skilja på ord och föremål, t.ex. vilket ord är längst, tåg eller lastbil
- barnen kan rimma
- barnen kan känna igen bokstäver
- barnen kan koppla ihop ljud och tecken
- barnen vet att ljudet som kopplas till en bokstav kan variera
- barnen vet att bokstäver kan bilda ord
- barnen lär sig att förstå och använda nya ord
- barnen förstår att ord kan sättas ihop till sammansatta ord
- barnen kan förstå att språket har en struktur, bland annat att det kan delas in i ord och meningar
- barnen kan förstå att ett föremål kan ha olika benämning på olika språk
- barnen kan formulera argument

- barnen kan berätta med sammanhang
- barnen vet att det finns en skillnad mellan tal och skriftspråk
- barnen vet att allt som tänks och sägs också kan förmedlas i skriftspråk
- barnen kan från ledtrådar i en berättelse dra slutsatser om händelseförloppet
- barnen kan använda ordlös kommunikation som till exempel bilder, kroppsspråk, ögonkontakt och turtagning

Matematisk utveckling

För att kunna delta i demokratiska processer är det viktigt att kunna resonera, argumentera, göra slutledningar och föra i bevis. Detta är också det som är centralt inom matematiken. Ahlberg framhåller att kunnande och kompetens inom matematik inbegriper demokrati- och likvärdighetsaspekter i flera bemärkelser (113). Hon menar att det samhälle vi lever i genomsyras av problem av matematisk natur som var och en kan behöva lösa (Ahlberg 113).

I förskoleklassen har man stora möjligheter att låta barnen utveckla viktiga matematiska förmågor på ett lustfyllt sätt samtidigt som man stärker deras tilltro till det egna tänkandet. Pedagogerna ska ta tillvara de rika möjligheter som finns att träna matematiska begrepp och lösa matematiska problem i vardagen. De ska planera och organisera situationer där matematiken synliggörs. I samtalen med barnen eftersträvar pedagogerna att redan från början använda rätt terminologi.

Forskare och matematikdidaktiker anser att man ofta inför det abstrakta matematiska symbolspråket för tidigt och att man i förskola och förskoleklass ska arbeta med att bygga upp barnens förståelse med hjälp av konkret materiel och samtal (Ahlberg 63). Detta kan göras utan att fokus hamnar på siffrornas och räknetecknens användning. De räkneoperationer som utförs är kopplade till en för barnen känd kontext och synliggörs med olika uttrycksformer. De fyra räknesätten behandlas parallellt och på ett sådant sätt att barnen får möjlighet att uppleva de samband som finns dem emellan.

För att barnen ska utveckla förståelse för mätandets princip är det bra att mäta en bestämd storhet med olika icke standardiserade enheter. Det är också i diskussionerna av dessa mätresultat som behovet av standardiserade enheter uppstår. Forskning visar att elever ofta förväxlar begreppen omkrets och area (Unenge, Sandahl, Wyndhamn 154). Det beror delvis på att begreppen behandlas parallellt i många läromedel. Det beror också till stor del på att eleverna fastnar i beräkningar och formler eftersom de saknar djupare förståelse för begreppen (Unenge, Sandahl, Wyndhamn 151). Därför introduceras begreppet omkrets redan i förskoleklassen och det görs tydligt för barnen att det handlar om längd.

Kännetecknen på att barnen har utvecklat sin matematiska förmåga:

- barnen kan känna igen talbilder
- barnen kan göra snabba jämförelser av antal
- barnen kan den stabila ordningen: ramsräkning, räkneord i ordning framlänges och baklänges
- barnen kan parbildning, principen om ett till ett korrespondens
- barnen kan kardinaltalsprincipen, förstår att det sist uppräknade räkneordet anger antalet

- barnen kan godtycklig ordning, man kan starta var man vill när man räknar, men inget kan räknas flera gånger
- barnen kan abstraktionsprincipen, alla föremål kan räknas, bara de ingår i en avgränsad mängd
- barnen har ett matematiskt ordförråd
- barnen kan mäta (längd, vikt, area och volym)
- barnen kan sortera och klassificera
- barnen kan hitta och konstruera mönster
- barnen kan uppfatta och resonera kring likheter och olikheter
- barnen kan resonera, argumentera och dra slutsatser utifrån egna och gemensamma upptäckter och problem

Social utveckling

Barnens sociala utveckling är viktig för deras förmåga att skapa och upprätthålla relationer med andra människor (Ogden 223). Relationer är viktiga för människor och har i studier visat sig vara avgörande för en persons lärande (Persson 50). Den sociala utvecklingen är därför central för verksamheten i förskoleklassen.

I förskoleklassen utgår man från barnens nivå för att de ska lära sig att gå från ett jag-tänkande till ett vi-tänkande. Leken och samtalen är de metoder man använder för att barnen ska utveckla sina sociala färdigheter.

Det är skolans uppdrag att fostra demokratiska människor och en social kompetent person har förmågan att lyssna på och kommunicera med andra, vilket är viktigt i en demokrati (Dahlkwist 8). Detta jobbar man medvetet med i förskoleklassen genom att skapa situationer där förmågan att lyssna och kommunicera ständigt tränas. I förskoleklassen hjälper vi barnen att lära sig de sociala koderna genom att samtala kring olika situationer som uppstår, samt att diskutera och reflektera över vad som händer i världen.

Eftersom en socialt kompetent person har en empatisk förmåga och tolererar olikheter lyfter vi i förskoleklassen fram inte bara likheter, utan även olikheter som finns mellan de olika barnen (Dahlkwist 8). När det gäller kultur, menar Fredriksson och Taube att kulturmöten är något som vi alla i ökad utsträckning berörs av (153). Det är extra tydligt i skolan och eftersom Sverige har varit relativt språkligt och kulturellt homogent är vi i många avseende ovana vid att hantera kulturmöten (Fredriksson och Taube 153). Därför lyfter vi redan i förskoleklassen fram elevernas olika kulturella bakgrund, så att de får tillgång till olika traditioner och kulturarv.

Kännetecknen på att barnen har utvecklat sin sociala förmåga:

- barnen kan upprätta och följa regler
- barnen kan interagera med andra i samtal såväl i par som i större grupper
- barnen kan ge och ta kritik
- barnen kan hantera konflikter

- barnen kan se likheter och uppskatta olikheter mellan människor oberoende av kulturell bakgrund
- barnen kan visa empati, både i personliga möten och på nätet
- barnen kan se konsekvenser av sina handlingar

Motorisk utveckling

Elever blir gladare och har lättare att koncentrera sig om de rör mer på sig (Myndigheten för skolutveckling, *Elever klarar skolan bättre om de rör på sig* 17). Rörelsen ger också ett lugn i klassrummen, vilket i sin tur leder till att eleverna tar till sig kunskaper på ett bättre sätt. Myndigheten anser i sin rapport att skolorna kan skapa bättre förutsättningar för elevernas kunskapsutveckling genom att erbjuda daglig fysisk aktivitet (17). Genom rörelse grundlägger barnen tidigt i livet sin tilltro till sig själva och sin kropp. De bygger upp en jaguppfattning på det gensvar de får från andra, både medvetet och icke medvetet, både uttalat och icke uttalat. Dessen menar att koncentrationssvårigheter har ökat betydligt under den senaste tiden och anser att en av orsakerna till detta kan vara bristande motorisk utveckling.

Även barnens möjligheter till social gemenskap kan bli lidande då barn med dåligt utvecklad motorik kan bli uteslutna från andra barns lekar eller sportaktiviteter. Detta gör att barnets självförtroende blir lidande och barnet väljer kanske att inte vara med i lekar och sporter. Därför tar man i förskoleklassen vara på barnens rörelsebehov och anpassar utmaningarna till den nivå där barnen befinner sig. Det innebär att man dagligen arbetar med de motoriska grundrörelserna såsom åla, krypa, rulla, hoppa, hänga, stödja, klättra, balansera och springa. Lekar och dans där man tränar takt och rytm är också viktiga inslag i den motoriska träningen.

Kännetecknen på att barnen har utvecklat sin motoriska förmåga: inom finmotorik:

- barnen kan använda helhands grepp
- barnen kan använda pincettgrepp
- barnen kan koordinera öga och hand vid små rörelser, till exempel hantera mindre och mindre pärlor och klossar
- barnen kan avväga styrka och fart i små rörelser
- barnen kan placera tungan på olika ställen i munnen för att forma olika ljud

inom grovmotorik:

- barnen kan utföra de motoriska grundrörelserna
- barnen kan göra sammansatta rörelser
- barnen kan röra sig i olika utemiljöer
- barnen kan göra rörelser i takt
- barnen kan koordinera öga och hand vid större rörelser och kan till exempel fånga mindre och mindre bollar
- barnen kan avväga styrka och fart i stora rörelser
- barnen kan göra rörelser utan att göra medrörelser

Naturvetenskapligt arbetssätt

Barn uppfattar experiment som lek och de experimenterar spontant med sin omvärld för att förstå och få nya erfarenheter (Lagerholm 14). Om pedagogerna är medvetna om hur de kan utveckla barnens experimenterande, kan barnen utvidga sina erfarenheter så att dessa blir en bra bas för fortsatt undersökande i skolan (Lagerholm 14). I förskoleklassen ska barnen få experimentera så att de får nya erfarenheter. De ska också få hjälp att strukturera sina experiment och börja ställa hypoteser. Detta ska ske utifrån barnens egna frågor såväl enskilt som i grupp och i samtalen ska pedagogerna föra in naturvetenskapliga begrepp. På så sätt kommer barnen att bygga upp och utveckla sin begreppsstruktur.

Kännetecken på att barnen har utvecklat sin förmåga att arbeta naturvetenskapligt:

- barnen kan ställa en hypotes
- barnen kan genomföra ett experiment för att se om hypotesen håller
- barnen kan använda enkla naturvetenskapliga begrepp

Hållbar utveckling

Inom begreppet hållbar utveckling finns tre dimensioner: den sociala, den ekonomiska och den ekologiska (Myndigheten för skolutveckling, *Lärande om hållbar utveckling* 12). Undersökningar visar att dessa dimensioner sällan vävs samman i undervisningen så att perspektivet hållbar utveckling synliggörs (Myndigheten för skolutveckling, *Lärande om hållbar utveckling* 12). Kvantitativt sett arbetar man mest med miljöfrågor i förskolan och grundskolans tidiga år (Myndigheten för skolutveckling, *Lärande om hållbar utveckling* 12). Mindre och mindre av undervisningstiden spenderas utomhus och det blir svårare att arbeta ämnesöverskridande ju högre upp i årskurserna man kommer (Myndigheten för skolutveckling, *Lärande om hållbar utveckling* 12). Därför är det extra viktigt att man arbetar för att en god grund läggs i förskoleklassen. Arbeta med hållbar utveckling är ett naturligt inslag i verksamheten genom att barnen får delta i olika miljöarbeten.

Kännetecknen på att barnen har en god grund för att kunna arbeta för en hållbar utveckling:

- barnen visar respekt för allt levande och den fysiska miljön
- barnen förstår att olika organismer är beroende av varandra
- barnen förstår att ens handlingar i naturen kan få konsekvenser för levande organismer, både negativa och positiva
- barnen kan på olika sätt bidra till en bättre miljö

Referenser

- Ahlberg, Ann. *Lärande och delaktighet*. 2001. Lund: Studentlitteratur. Print
- Ahlberg, Ann. ”Att se utvecklingsmöjligheter i barns lärande”. *Nämnamnaren TEMA – Matematik från början*. 2000. Göteborg: Göteborgs universitet. Print.
- Bjar, Louise och Liberg, Caroline. *Barn utvecklar sitt språk*. Andra upplagan. 2010. Lund: Studentlitteratur. Print.
- Dahlkwist, Matts. *Social kompetens – en utvecklingsguide*. 2002. Uppsala: Kunskapsföretaget. Print.
- Dessen, Gunilla. *Barn och rörelse*. 1990. Stockholm: HLS förlag. Print
- Fredriksson, Ulf och Taube, Karin. ”Svenska som andraspråk och kulturmöten” 151-169 i *Barn utvecklar sitt språk*. red. Bjar, Louise och Liberg, Caroline. Andra upplagan. 2010. Lund: Studentlitteratur. Print.
- Illeris, Knud. *Lärande*. 2006. Lund: Studentlitteratur. Print.
- Lagerholm, Karin. *Naturvetenskapliga experiment för yngre barn*. 2009. Lund: Studentlitteratur, Print.
- Myndigheten för skolutveckling. *Elever klarar skolan bättre om de rör på sig*. 2005. Web 20 mars 2013.
- Myndigheten för skolutveckling. *Lärande om hållbar utveckling*. 2004. Stockholm. Web 20 mars 2013.
- Ogden, Terje. *Social kompetens och problembeteende i skolan – kompetensutvecklande och problemlösande arbete*. 2003. Stockholm: Liber ab. Print
- Persson, Sven. *Forskning om villkor för yngre barns lärande i förskola, förskoleklass och fritidshem*. 2008. Stockholm: Vetenskapsrådet. Web 1 september 2012.
- Unenge, Jan, Anita Sandahl och Jan Wyndhamn. *Lära matematik*. 1994. Lund: Studentlitteratur. Print.

